

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Пасічника Михайла Петровича

«Сапропелеві рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
103 «Науки про Землю» (галузь знань 10 «Природничі науки»)

1. Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Михайла Петровича Пасічника розглядає низку важливих та актуальних з позицій науки і практики міждисциплінарних питань щодо еколого-медико-географічного обґрунтування, а саме оцінювання сапропелевих пелоїдів Волинської області і розглядає використання природних та антропогенних об'єктів в межах ноосфери. Більшість питань пов'язаних із використанням озерних сапропелевих відкладів Волинської області в лікувально-оздоровчому туризмі та рекреації залишались поза увагою наукових кіл, що і визначає актуальність проведення наукових досліджень у цьому напрямі.

Ознайомлення та аналіз змісту дисертації й опублікованих праць здобувача, в яких відображено найважливіші наукові й прикладні результати дослідження, дає підстави стверджувати, що мета дослідження, яка полягала у виявленні, кількісного та якісного оцінювання озерних сапропелевих пелоїдів Волинської області і розробку прикладних засад їх лікувально-оздоровчого використання як важливих складових щодо розвитку рекреаційно-туристичної галузі регіону досягнута.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана у тісному зв'язку з науково-дослідними роботами кафедри туризму та готельного господарства географічного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, зокрема за темою «Рекреаційно-туристичний потенціал Західного Полісся». Дослідження безпосередньо пов'язане з Регіональною програмою розвитку туризму та рекреації у Волинській області на 2016–2020 рр. (рішення

Волинської обласної ради від 07.04.2016 р. №4/10) і Стратегією розвитку туризму та курортів на період до 2026 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.03.2017 р. №168-р).

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність

Одержані автором у дисертаційній роботі наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації є обґрунтованими та достовірними, що забезпечується використанням досягнень сучасної вітчизняної та зарубіжної наукової думки, застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження.

Дисертантом отримані нові науково-обґрунтовані теоретико-методологічні та практичні результати, які у сукупності підпорядковані розв'язанню конкретної науково-прикладної проблеми – виявленню, кількісному і якісному оцінюванню озерних сапропелевих пелоїдів Волинської області та розробка прикладних засад їх лікувально-оздоровчого використання як важливих складових для розвитку рекреаційно-туристичної галузі регіону.

Автором було вирішено п'ять груп головних завдань: опрацьовано сучасні наукові підходи до вивчення прісноводних лікувальних грязей та уточнено понятійно-термінологічний апарат; визначено регіональні фізико-географічні чинники утворення та поширення сапропелевих відкладів, узагальнено відомості про їх запаси; з'ясовано відповідність озерного сапропелю вимогам що встановлені для лікувальних грязей; оцінено перспективні ресурси сапропелевих пелоїдів Волинської області та класифіковано озерні родовища сапропелю за першочерговістю освоєння для курортно-рекреаційних потреб; розроблено рекомендації та обґрунтовано заходи, спрямовані на збереження й оптимізацію раціонального використання сапропелевих пелоїдів.

Основні теоретико-методологічні положення, що використовуються у дослідженні, створені у концептуальному полі наукової школи лімнології і

належним чином верифіковані. До них коректно залучені і змістовно пов'язані положення, сформульовані представниками інших географічних шкіл.

Окремо, слід відзначити наявність у роботі численних авторських рисунків, які, з одного боку, несуть самостійне змістовне навантаження, а з іншого – вдало доповнюють текстову частину роботи.

Належний ступінь достовірності обґрунтованих дисертантом наукових положень, висновків і рекомендацій пов'язаний також з використанням значної за обсягом фактологічної бази, напрацьованої шляхом аналізу численних фондових і літературних джерел, проведенням польових робіт у межах території дослідження, а саме на окремих родовищах сапропелю Шацького, Маневицького, Ратнівського, Камінь-Каширського, Любомльського та Ковельського адміністративних районів,

4. Новизна наукових положень і отриманих результатів

У представленому до захисту дослідженні новизна чітко простежується у методичній, регіональній та прикладній площинах. Слід відмітити, що автором уперше: виконано комплексне дослідження речовинного складу і основних бальнеологічних властивостей різновидового озерного сапропелю регіону, що має відповідні кондиції для використання у лікувально-оздоровчій діяльності як лікувальна грязь (с.93–143 дис.); розроблено систему оцінювання озерних родовищ сапропелю за лершочерговістю освоєння для рекреаційно-туристичних потреб (с.144–160 дис.); з позицій конструктивної географії сформовані принципи, що забезпечують раціональне використання та охорону ресурсів прісноводних озерних сапропелевих пелоїдів (с.160–172 дис.).

Автором удосконалено систему знань про механізми функціонування та розвитку озерних родовищ сапропелю, які слід враховувати для охорони та раціонального використання їх ресурсів; науково-методичні підходи та способи оцінки рекреаційно-туристичних ресурсів озер (с.173-178 дис.).

За результатами дослідження подальший розвиток отримала методика регіонального конструктивно-географічного дослідження природно-ресурсного потенціалу озер (с.144–172 дис.).

5. Теоретичне й практичне значення виконаного дослідження

У представленій до захисту дисертаційній роботі Михайла Петровича Пасічника запропоновані практичні рекомендації є основою раціонального природокористування у Волинській області. Матеріали, наведені в дисертації, містять первинні дані для прийняття рішень щодо вибору родовищ, проектування та організації видобутку сапропелевих ресурсів з отриманням високоякісної пелоїдної продукції, а також для резервування потенційних грязьових покладів для освоєння в майбутньому. Пропозиції щодо вдосконалення рекреаційно-туристичного використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду знайшли застосування у діяльності: Шацької районної державної адміністрації Волинської області (довідка №1107/30/2-20 від 28.08.2020 р.); туристичній агенції «Море турів» (довідка №05/20 від 13.04.2020 р.); комунального закладу «Міський центр туризму, спорту і краєзнавства учнівської молоді Луцької міської ради» (довідка №02-д від 20.03.2020 р.).

Слід зазначити, що результати дисертації знайшли відображення і в освітньому процесі – використовуються у навчальному процесі географічного факультету Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки під час викладання освітніх компонент «Туристичні ресурси України», «Географія туризму» та «Курортологія» (довідка №03-28/01/2220 від 09.09.2020 р.).

6. Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Основні наукові положення і висновки дисертаційного дослідження Пасічника М. П. висвітлено у 33 наукових працях, зокрема у 2-х наукових

монографіях, 10 статтях, опублікованих у фахових виданнях України, 1 публікації у періодичних наукових виданнях держав, що входять до Європейського Союзу, 21 статті та тезах у інших наукових виданнях та збірниках матеріалів конференцій. Основні результати дисертації апробовано на багатьох всеукраїнських і міжнародних географічних конференціях.

7. Оцінка змісту дисертації

Дисертаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (238 найменувань, з них 9 іноземною мовою) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 243 сторінки, зокрема 159 сторінок основного тексту. Робота містить 36 рисунків, 43 таблиці та 15 додатків.

В першому розділі «Теоретико-методологічні основи дослідження прісноводних сапропелевих пелоїдів» розглянуто поняттєво-термінологічну й дослідницьку систему «озерні сапропелеві відклади», автором здійснено огляд та аналіз літератури щодо аспектів застосування лікувальних грязей та механізму їх впливу на організм людини, узагальнено критерії нормативного оцінювання якості сапропелевих пелоїдів. З'ясовано, що серед лікувальних грязей України сапропель із волинських озер за цільовим медичним чи косметичним призначенням не використовується. Обґрунтовується вибір конструктивного підходу зумовлений об'єктно-суб'єктною сутністю дослідження, яка полягає в конструюванні засобів цілеспрямованої взаємодії людини з природою та їх гармонійного співіснування.

Другий розділ дисертаційної роботи «Генезис, ресурси та поширення озерного сапропелю» аналізує природні чинники і процеси, що забезпечують високу біологічну продуктивність водойм і як наслідок – інтенсивне нагромадження донних відкладів. Розглянуто природно-кліматичні умови Волинської області як передумови утворення сапропелевих відкладів. Визначено місце формування сапропелевих відкладів. Продемонстровані процеси евтрофікації, які проходять швидкими темпами в озерних системах області.

У третьому розділі «Речовинний склад та основні бальнеологічні властивості сапропелю» розглянуто лімнолого-географічні характеристики опорних озерних родовищ сапропелю, гідрохімія озерних вод, фізико-механічні властивості сапропелю, мінеральна та органічна складова відкладів, структура грязьового розчину та радіоактивність сапропелю. Автором вперше, для озерних відкладів області, здійснено санітарно-епідеміологічні аналізи та визначено індекс бактерицидності пелоїдів. За речовинним складом та основними бальнеологічними показниками з'ясовано відповідність озерного сапропелю Волинської області нормативним вимогам, що встановлені для лікувальних грязей.

У четвертому розділі «Оцінювання та конструктивно-географічні засади збереження й лікувально-оздоровчого використання сапропелевих пелоїдів» оцінено ресурси сапропелю, що за основними якісно-технічними параметрами можуть використовуватися в лікувально-оздоровчій діяльності та здійснено класифікацію озерних родовищ сапропелю за першочерговістю освоєння для рекреаційно-туристичних потреб. Визначено, що значну частину сапропелевого фонду Волинської області складають родовища з незначними запасами чи некондиційною сировиною для грязьового використання; родовища, що перебувають під охороною в межах природно-заповідного фонду, а також родовища, на яких при сучасному рівні розвитку техніки неможливий або занадто ускладнений видобуток сировини. З урахуванням цих тверджень виділено п'ять груп родовищ. Наведені дисертантом розрахунки засвідчують невичерпний потенціал сапропелевих пелоїдів регіону. Визначено, що запаси сапропелевих грязей Волинської області повністю можуть забезпечити потреби лікувально-профілактичних та санаторно-оздоровчих закладів не лише регіону й України загалом.

Висновки достатньо змістовні і відповідають поставленим науковим завданням. Додатки доповнюють основний текст дисертаційної роботи.

Дисертація Пасічника М.П. є самостійним дослідженням спрямованим на вивчення та раціональне використання сапропелевих пелоїдів Волинської області.

8. Дискусійні положення та зауваження по дисертаційній роботі

Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою Пасічника Михайла Петровича «Сапропелеві рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області» змушує висловити деякі зауваження.

1. В дисертаційній роботі відсутні дані щодо об'ємів використання сапропеля в якості мінеральних добрив у сучасний період та їх використання у рослинництві та тваринництві.

2. Розгляд застосування сапропелю та продуктів його перероблення (с.39 дис.), для кращої інтерпретації, потребує представлення частки використання сапропелю за вказаними напрямками.

3. До 4-го розділу слід було б представити обсяги планових розробок та використання сапропелевих родовищ в умовах сталого розвитку регіону (Волинської області).

4. Автору доцільно визначити соціально-економічний ефект запропонованих заходів.

5. Робота потребує представлення аналізу цільової аудиторії споживачів рекреаційно-туристичних послуг та ємності ринку представленого продукту (сапропелю).

Висловлені зауваження і побажання не впливають на позитивну оцінку змісту і наукового рівня дисертаційної роботи Пасічника М. П. Вказані недоліки можуть бути усунені в процесі подальших досліджень пошукувачем за обраним науковим напрямом.

10. Загальний висновок та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Пасічника Михайла Петровича «Сапропелеві рекреаційно-туристичні ресурси Волинської області» є завершеною науковою працею, виконана на належному науковому рівні і характеризує автора як кваліфікованого дослідника, який здатен творчо розв'язувати складні наукові завдання.

Дисертаційна робота відповідає вимогам пунктів 9, 10, 11 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06.03.2019 р. (зі змінами від 21.10.2020 р.), Наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» №40 від 12.01.2017 р. (зі змінами від 31.05.2019 р.), а також вимогам інших нормативних актів МОН щодо дисертаційних робіт, які подаються на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Отримані в дисертаційній роботі нові науково обґрунтовані положення мають вагомe теоретичне та практичне значення для подальшого розвитку природничих наук, а саме проведено кількісне і якісне оцінювання озерних сапропелевих пелоїдів Волинської області та розроблені прикладні засади їх лікувально-оздоровчого використання як важливих складових для розвитку рекреаційно-туристичної галузі регіону. Автор дисертаційної роботи Пасічник Михайло Петрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 103 «Науки про Землю» (галузь знань 10 «Природничі науки»).

Офіційний опонент,

кандидат географічних наук, доцент,
завідувач кафедри туризму
та готельно-ресторанної справи
Національного університету водного господарства
та природокористування

Підпис к.геогр.н., доцента Коротуна С.І. засвідчую.
Начальник відділу кадрів НУВГП

27.11.2020 р.

С.І. Коротун

О.Р. Цаль